

ԱՐԶԱԿԱՆԿ

ARTZAKANK - ECHO

Mai - Juin 2013

N° 186

Bimestriel bilingue publié à Genève

CASE POSTALE 153 - 1211 PETIT-SACONNEX 19 - GENEVE/SUISSE

CCP: IBAN CH07 0900 0000 1201 7302 9

Բովանդակություն

էջ 3

- Թուրքական ցեղասպանության 75-ամյակը

էջ 7

- Ազնաուր կամ Չալախյանի դիմադրության անհարկությունը

էջ 8

- Ցեղասպանության թաղամասի յիշատակը Արևիկում - Լուսաուր ծաղիկներ

էջ 10

- ԱՌԳԱ հիմնադրանգի ֆինանսատրոնջ է Arian AMU տառապետականների ստեղծումը - Խոսում են բարերը

էջ 10

- 'Կացերու արբան' լառաջը

Sommaire

p. 2

- Réaction du groupe parlementaire Suisse-Arménie aux déclarations de Charles Aznavour

p. 3

- Mort d'un grand poète

p. 4

- Les enjeux géopolitiques d'un accord arméno-iranien - Adoption d'une résolution sur la prévention du génocide, initiée par l'Arménie

p. 5

- Interview exclusive avec Guui Sobieila-Caanitz

p. 6

- Wagneriana 200

p. 7

- La technologie informatique au service de la langue arménienne

p. 9

- Arménie : le pays le plus intelligent au monde - Mol, Azil Kemal, j'ai tué des Arméniens

p. 11

- Disparition du peintre H. Hagopian

p. 12

- Compte-rendu de la soirée de réflexion du 24 avril - Les mots qui fâchent en ce jour de deuil - Mise au point

p. 13

- La Turquie et le fantôme arménien - Joli papillon !

p. 15

- Activités de l'Ecole Topalian

p. 16

- Union Arménienne de Suisse

Commémorations du 24 avril 2013 : Un tournant?

par Maral Simsar

Distribution d'œillets rouges à Tunceli (Dersim)

©AFP

Une nouvelle ère a-t-elle commencé pour les descendants des victimes du génocide des Arméniens? La revendication de réparation des préjudices subis par le peuple arménien prendra-t-elle enfin le dessus sur la lutte pour la reconnaissance poursuivie assidûment durant des décennies?

C'est en tout cas ce que laisse penser l'appel conjoint lancé ce 24 avril par les deux catholicos Garegin II et Aram Ier au gouvernement turc concernant la restitution de l'ensemble des biens confisqués à l'Eglise Arménienne, de 1915 à nos jours.

Dans leur communiqué, le Catholico de tous les Arméniens d'Etchmiadzine et le Catholico de la Grande Maison de Cilicie demandent à l'Etat turc, en tant que successeur légitime de l'Empire ottoman, de : reconnaître le génocide des Arméniens ; réparer l'ensemble des préjudices subis par la nation arménienne dont les droits humains ont été bafoués ; restituer immédiatement les églises, les monastères, les biens et propriétés ecclésiastiques, les trésors spirituels et culturels, à leur propriétaire légitime, le peuple arménien.

D'autre part, les commémorations qui avaient commencé à Istanbul en 2010 sur l'initiative de l'Organisation des droits de l'homme (IHD) et >>>

Avec les compliments de
TAVITIAN
Atelier de sertissage

TAVITIAN S.A. - 18, ch. des Aulx - 1228 Plan-Les-Ouates - Téléphone 022 346 93 02 - Fax 022 346 93 04
tavitian@bluewin.ch

Réaction du groupe parlementaire Suisse-Arménie aux déclarations de Charles Aznavour

Le Groupe parlementaire Suisse-Arménie a réagi aux déclarations de Charles Aznavour lors d'une interview accordée à la RTS le 20 mars, au cours de laquelle le chanteur a dit qu'il se "foutait du mot génocide" eu égard à la reconnaissance par la Turquie des événements de 1915.

Communiqué de presse - Berne, le 25 mars 2013

Banalisation de la terminologie de génocide

Les propos tenus lors de l'interview de Charles Aznavour, Ambassadeur d'Arménie en Suisse auprès de l'ONU et de l'UNESCO, diffusée hier à 13H25 par la Radio Télévision Suisse (RTS) lors du programme «Pardonnez-moi» animé par Darius Rochebin, étaient imprudents et malheureux à plus d'un titre.

En effet, M. Aznavour s'est exprimé en disant qu' «il se foutait du mot génocide» en oubliant que la Suisse a toujours été à l'avant-garde dans la défense des peuples persécutés par ce crime. Aussi, M. Aznavour a complètement oublié que quelques jours après son interview (enregistrée mercredi 20 mars 2013 et passée en différé dimanche 24 mars), la délégation arménienne auprès du Conseil des Droits de l'Homme à Genève devait faire passer une importante résolution (A/HRC/22/L.30) sur la prévention du crime de génocide, qui a finalement été adoptée vendredi 22 mars.

D'autre part, M. Aznavour participait jeudi 21 mars à un débat consacré à la diaspora arménienne dans le cadre du Festival international du Film de Fribourg. L'introduction du programme de ce débat décrivait "la difficulté à faire reconnaître son histoire et ses drames (parlant des Arméniens), faute d'images qui les auraient rendus incontestables, aux aspirations de la nouvelle génération (...)".

Faut-il encore préciser que la réalité du génocide n'est plus à prouver car les documents scientifiques y afférant sont incontestables? Il est dès lors légitime de s'indigner devant une telle affirmation mais qui semble manifestement laisser M. Aznavour indifférent.

Les Arméniens méritent-ils tant d'indignité ?

On se demande quelles sont les véritables intentions du Gouvernement arménien qui se fait représenter sur trois plans de la scène internationale par une personnalité qui ne semble pas avoir compris tout l'enjeu de la lutte pour la reconnaissance d'un crime responsable de l'extermination de son peuple. Rappelons que c'est précisément ce crime commis contre le peuple arménien qui a poussé le juriste international Raphaël Lemkin à initier la Convention de l'ONU de 1948 pour la prévention et la répression du crime de génocide. M. Aznavour semble se passer des longs combats menés par le Parlement suisse pour la reconnaissance du génocide des Arméniens. Il en était d'ailleurs absent. Il est aussi très préoccupant de voir la désinvolture de M. Aznavour concernant le combat ayant abouti à la dénonciation et à la condamnation des négationnistes en Suisse ainsi qu'à une jurisprudence sans précédent en la matière.

Il est purement et simplement incompréhensible que le représentant de la République d'Arménie puisse banali-

Commémorations du 24 avril 2013 : Un tournant?

>>> d'autres associations, ont réuni cette année davantage de participants y compris une association arménienne dénommée «Nor Zartonk». Pour la première fois, des associations d'Arméniens de la diaspora et des ONG européennes de lutte contre les discriminations se sont associées à ces commémorations. Le programme comprenait une visite de la tombe de Faik Ali Bey (Zincirliköyü), le gouverneur de Kütahya qui avait refusé d'exécuter l'ordre de déportation de la population arménienne; une manifestation sur la Place Sultanahmet, en face du Musée des Arts Islamiques Turcs, qui avait servi en 1915 de prison dans laquelle les intellectuels arméniens avaient été détenus; et une visite au cimetière arménien de Şişli de la tombe de Sevag Şahin Balıkcı, le militaire arménien abattu pendant son service militaire dans l'armée turque à Diyarbakir le 24 avril 2011.

Autre nouveauté, la commémoration d'Istanbul s'est exportée cette année dans le reste du pays. En effet, malgré le silence des grands médias turcs, des manifestations ont également eu lieu pour la première fois à Mersin, Adana, Izmir, Malatya et Diyarbakir.

Mais la commémoration la plus marquante de cette année fut celle organisée pour la première fois sur la place principale de Tunceli par une poignée d'Arméniens islamisés de la région de Dersim, qui ont exprimé leur souffrance par quelques mots et un chant de prière en arménien. Après des décennies de silence et de clandestinité, ces convertis commencent, avec un remarquable courage, à revendiquer leur identité toujours bafouée et niée.

Les voix arméniennes qui s'élèvent désormais en Turquie seraient-elles suffisamment soutenues ces prochaines années par les organisations de la société civile turque et kurde de manière à faire avancer la lutte pour justice et réparation menée par les descendants des victimes du génocide des Arméniens ?

M.S.

ser la terminologie de génocide en diminuant la gravité de ce crime tout en offrant ainsi une échappatoire à la Turquie à la veille de la 100ème commémoration du génocide des Arméniens.

Etait-ce précisément de cette banalisation dont avaient besoin les Etats-Unis, l'Union européenne, la France, la Russie et la Suisse le 10 octobre 2009 lors de la signature des protocoles de Zurich ? Est-ce de cela dont ils ont besoin pour 2015 ? Ce n'en est pas à douter si l'on considère que M. Aznavour a été parmi les premiers à féliciter M. Serge Sargsian réélu à la Présidence de l'Arménie - d'ailleurs dans un processus électoral truffé de fraudes - et qui avait cautionné les protocoles de Zurich.

Le Groupe parlementaire Suisse-Arménie est bien conscient de l'importance du travail de réconciliation entre les Nations turque et arménienne et le soutient fortement, mais celle-ci ne pourra pas se réaliser en banalisant le plan juridique duquel dépend cette problématique et dont on ne pourra pas se passer pour aboutir à une solution durable du conflit arméno-turc.

Sarkis Shahinian
Secrétaire général du Groupe parlementaire Suisse-Arménie

Թուրքական չքմեղանք. Չքմեղանք

Գրիգոր Չանկեան

Ինչ ցուրտ, ծիւնառատ էին լինում իմ մանկութեան ծմբոները: Մայրիկս բերնեբերան ածուխ էր ցնում մեր հողէ տան վառարանը, ու երբ *անտրագիտը* ճարճատիւնով բռնկւում, հրէ շիթեր ցայտեցնելով շիկացնում էր թիթեղէ խողովակները, ասում էր. «վառարանը տաճիկ կտրած է», այսինքն՝ գազագած, մոլեգնած է: 1915-ի տեղահանութեանը (այսպէս կոչենք) նա, ճիշտ է, մինչեւ Ռաբբա հասել էր, բայց հագիւ հինգ տարեկան էր եղել, այդ նախադասութիւնը չէր կարող իր տառապանքից ծնուած լինել. Զաւանաբար լսել էր մօրից՝ իմ մեծ մայրիկից, որը տեսել էր նաեւ համիդեան շարդերը:

Այդ օրերից հարիւր ու անելի տարիներ են անցել, թուրք իրաւապաշտպան Ֆեթիհէ Չեթինը ամեն անգամ Զայաստան այցելելիս հայանպաստ նոր գիրք է հրապարակում, բերում ու նրբանկատօրէն ինձ ակնարկում է, որ ցեղասպանութիւնը յղացել ու իրագործել են երիտթուրքերը, մենք զուր ենք հարիւր տարի շարունակ մի ամբողջ ժողովուրդի դէմ բէն, ատելութիւն հրահրում: Ֆեթիհէ Չեթինը ոչ միայն աշխարհի բազմաթիւ լեզուներով թարգմանուած իր հայ մեծ մայրիկի, մահմեդականացած հայուհիների մասին գրքերի հեղինակ է, այլ Զրանդ Դինքի պաշտպան-փաստաբանն է: Ես ուզում եմ լրջօրէն մտածել նրա ասածի մասին ու անգամ արդարացումներ փնտռել: Մանաւանդ որ Զայաստան է այցելում Չեմալ փաշայի թոռը՝ «Միլիյեթ» լրագրի համբաւաւոր սիւնակագիր Զասան Չեմալը, եւ որպէսզի ձեւականութիւն չհամարուի, առաւօտ շուտ մեն-մենակ է բարձրանում Ծիծեռնակաբերդ, ծունկ չդռնում, ծաղիկներ խոնարհում Մեծ Եղևնի յուշահամալիրին: Դրանից յետոյ, երբ նրան առաջարկեցին հանդիպել Թբիլիսիի Պետրոս Մեծ փողոցում պապին պատուհասած Արտաշէս Գեորգեանի թոռան հետ, չմերժեց: Արմէնը աչքիս առաջ է մեծացել: Զայրական պապին՝ Անդրանիկի զինուոր թորգոմ Գեորգեանին, իմ այցելութիւնների ընթացքում, նա, ինչ խօսք, մեր գրոյցներին չէր մասնակցում, բայց ակնապիշ լսում էր, թէ ինչպէս ենք խօսքերով ազատագրում Արեւմտեան Զայաստանը:

«Գրական թերթ»ում ես գրել եմ Չեմալ փաշայի ու Արտաշէս Գեորգեանի թոռների՝ «Արմենիա»-յի բացօդեայ սրճարանում կայացած հանդիպման մասին: Զասկանայի է, պատշաճ չէր, որ ինքս ներկայ լինէի, բայց Արմէնը յետոյ ինձ հաղորդել է բոլոր մանրամասները: Նրանց գրոյցը, ըստ էութեան, չի կայացել: Արտաշէս Գեորգեանի թոռը գրպանից հանել է Խոտորջուրի իրենց տան լուսանկարն ու ասել:

- Ես մեր տունը ուզում եմ յետ գնել :
- Զասան Չեմալը, ինչպէս արեւմտահայերն են դիպուկ ձեւակերպում, փորձել է անուշի կապել.
- Ինչ գործ ունես Թուրքիայի այդ ծայրագաւառի հետ,

MORT D'UN GRAND POETE

Né en 1945 à Léninakan (l'actuelle Gumri), Hovhannès Grigoryan est décédé en février, à Erevan. Tour à tour caustique et élégiaque, il est l'auteur de nombreux recueils, dont Chants sans musique (Ed. Hayastan, Erevan, 1975), Pluie pour une triste circonstance (Ed. Ecrivain soviétique, 1982) et Anges descendus d'un ciel d'enfance (Ed. Zvartnots, Erevan, 1992).

ARMENIE

C'est mon pays. Je l'aime de telle sorte qu'avec moi je l'emporte où que j'aïlle. Il est tout petit, en vérité, comme une vieille mère épuisée par la vie, comme un enfant qui vient de naître. Et sur la carte, il n'est pas plus gros qu'une larme ... C'est mon pays. Il m'est si cher que pour ne pas soudain le perdre, j'ai fait de mon cœur son logis.

(Trad. de Vahé GODEL)

- համոզել է, - ես բեզ, բո ամբողջ ընտանիքով, Ստամբոլ՝ մեր տուն եմ հրաւիրում:
- Ո՛չ, ես մեր տունն եմ ուզում,- պնդել է Արմէնը՝ միայն իրեն յայտնի իմաստ դնելով «տուն» բառի մէջ:

Ինձ թւում էր՝ Զասան Չեմալը պիտի նեղսրտած լինէր, բայց Թուրքիա վերադառնալուն պէս գրեց ու հրատարակեց «1915. Զայոց ցեղասպանութիւնը» գիրքը, ձօնեց Զրանդ Դինքի յիշատակին:

Ուրեմն, իսկապէ՛ս փոխուել է թուրքական մտայնութիւնը: Եթէ այդ, գիրքը լոյս տեսնելուց յետոյ ինչո՞ւ Թուրքիայի վարչապետ Ռեջեբ Էրտողանը անձամբ հեռաձայնել է «Միլիյեթ»-ի արտոնատերին, կարգադրել աշխատանքից հեռացնել վաստակաշատ սիւնակագրին: «Գետիկը մտնեն այդ տեսակ լրագրողներ», - Զասան Չեմալի հայանպաստ կեցուածքի հանդէպ իր ցատուը այդպէս է արտայայտել նա: Զիմա ասեք ինձ՝ այսօրուայ թուրքը Ռեջեբ Էրդողանն է, թե՞ նրա գոհը՝ Զասան Չեմալը: Այսօրուայ ազերին հարեւան ժողովրդի մասին անկողմնակալ վիպակ հրապարակած Աբրամ Այիսի՛ն է, թե՞ նրա գրքերը հրապարակայնօրէն այրող, ականջը կտրել սպառնացող խառնամկիտը:

Երևի մեր պապերը մի բան իմացել են, որ սերնդէ սերունդ մեզ են փոխանցել իրենց դառը կենսափորձով թրծուած պատուիրանը՝ «Ում հետ ուզում ես ընկերացի, բայց փետը ձեռիցդ մի՛ գցի»:

«Գրական թերթ»

INDUSTRIE DE PIERRES SCIENTIFIQUES
HRAND DJEVAHIRDJIAN S.A.
CH - 1870 MONTHHEY
VALAIS-SUISSE

Nettoyage mécanique et protection interne des conduites contre la corrosion ultérieure
Rouben OHANESSIAN Directeur
www.interprotection.ch

Rouillé Sûreté Prêt à l'emploi

Tél. 021 731 17 21
info@interprotection.ch

Les enjeux géopolitiques d'un accord arméno-iranien sur la location de pâturages arméniens aux bergers iraniens

L'accord toujours en discussion relatif à la location à des bergers iraniens de pâturages de montagnes au sud de l'Arménie suscite bien des controverses.

Au-delà de l'aspect économique, cet accord prévoyant la mise à la disposition des bergers iraniens de quelque 800 000 hectares de pâturages dans la province de Syunik, où les Iraniens élèveraient eux-mêmes un cheptel ovin dont ils achètent de nombreuses têtes à l'Arménie, inquiète aussi par ses enjeux géopolitiques.

Ceux-ci ont été soulignés notamment dans un article de James Brook dans le *Moscow Times*, qui fait état des critiques de militants écologistes et d'autres opposants à l'encontre des projets en ce sens du gouvernement arménien, auquel ils reprochent de vouloir céder en bail à un pays tiers de si vastes étendues de terres pastorales, aux confins de l'Iran et de l'Azerbaïdjan, dans une région de l'Arménie hautement stratégique donc, qui risque, selon les détracteurs du projet, de voir affluer un grand nombre d'Iraniens d'origine azérie.

La région du Syunik est en effet frontalière de la province de l'Azerbaïdjan iranien, peuplée en grande majorité d'Iraniens turcophones. Une telle perspective inquiète les détracteurs du projet, comme le militant écologiste Evoyan, qui font valoir que la province du Syunik est le cordon ombilical reliant l'Arménie à l'Iran, mais que c'est aussi l'une des moins peuplées du pays ; alors qu'elle représente 15 % du territoire de l'Arménie, cette portion de territoire arménien enclavé entre la province azerbaïdjanaise du Nakhitchevan à l'ouest et le reste de l'Azerbaïdjan - même si le contrôle du Karabagh par les Arméniens a repoussé son hinterland bien plus à l'est - est aussi la moins peuplée, avec 5% seulement de la population arménienne.

Le départ de la minorité azérie vivant dans la région durant la guerre arméno-azérie au début des années 1990 a causé en partie cette baisse de la démographie.

La plupart des Azéris de la région se sont réfugiés alors en Azerbaïdjan et dans le nord de l'Iran et certains en Arménie redoutent qu'ils soient tentés de revenir dans les montagnes du Syunik sous la casquette du berger à la faveur de l'accord sur la location des pâturages. Car en raison de la faible densité de la population au sud de l'Arménie, les bergers iraniens concernés par cet accord pourraient venir avec leurs familles pour s'occuper du cheptel arménien. La demande en ovins de l'Iran, notamment pour les fêtes religieuses musulmanes est énorme.

Alors qu'il importe annuellement 2,5 millions de moutons et d'agneaux arméniens, l'Iran pourrait en élever 5 millions de têtes sur place dans le Syunik si l'accord était conclu. Et étant donné la nature escarpée du terrain et son étendue, on peut difficilement imaginer qu'un seul berger s'occupe d'un troupeau de plus de 500 têtes. Ce sont donc quelque 10 000 bergers iraniens au moins qui seraient appelés à élever les

troupeaux de moutons dans le sud de l'Arménie; s'ils sont accompagnés de leurs familles, cela risque d'influer sur l'équilibre démographique de la région, expliquent les opposants au projet, qui posent la question de l'origine de cette population. Le protocole d'accord a en effet été signé entre les autorités du Syunik et celles de la région iranienne frontalière, qui

n'est autre que l'Azerbaïdjan oriental, province septentrionale de l'Iran qui est 20 fois plus peuplée que le Syunik, avec quelque 17 millions d'habitants ; ceux-ci sont dans leur grande majorité azéris, une minorité qui se sent liée à la République d'Azerbaïdjan, même si elle suscite la plus grande méfiance pour cette raison à Téhéran, qui ne l'a d'ailleurs guère ménagée. Autre motif de préoccupation : ces bergers irano-azéris viendront avec leurs familles, leurs chiens, et aussi peut-être leurs fusils, destinés à abattre les loups qui pullulent dans les montagnes du Zanguezour, où les bergers arméniens sont de moins en moins présents depuis 20 ans. Le gouvernement arménien offre ainsi une prime de 275 \$ pour chaque loup abattu. L'accord arméno-iranien présente donc le risque très sérieux, pour ses détracteurs, de voir affluer dans les montagnes du sud de l'Arménie des dizaines de milliers d'Azéris en armes et revanchards.

Le Zanguezour, que les forces arméniennes, dirigées par le général Andranik, avaient réussi à soustraire aux convoitises azéris, serait ainsi menacé, un siècle après, par une reconquête larvée des Azéris, conclut M. Evoyan.

armenews.com

Conseil des Droits de l'Homme de l'ONU Adoption d'une résolution sur la prévention du génocide initiée par l'Arménie

Le 22 mars 2013, le Conseil des droits de l'Homme des Nations Unies à Genève a adopté à l'unanimité le projet de résolution soumis par l'Arménie sur la prévention des génocides.

Par cette résolution (A/HRC/22/L.30 amendé), le Conseil des Droits de l'Homme réaffirme l'importance de la Convention pour la prévention et la répression du crime de génocide et rappelle la responsabilité qu'a chaque État de protéger sa population contre le génocide, ce qui entraîne l'obligation de prévenir un tel crime, ainsi que l'incitation à le commettre. Le Conseil invite également les États qui ne l'ont pas encore fait à envisager de ratifier la Convention ou d'y adhérer et, si nécessaire, à adopter une législation nationale conforme aux dispositions de la Convention. Enfin, le Conseil décide d'organiser une réunion-débat de haut niveau consacrée au soixante-cinquième anniversaire de la Convention pour la prévention et la répression du crime de génocide au cours de sa session de mars 2014.

**Interview exclusive avec Guiu Sobiela-Caanitz
« Le multiculturalisme est notre avenir à tous ... »**

D'ascendance catalane, Guiu Sobiela-Caanitz est né en Ile-de-France en 1935 et vit à Ardez dans les Grisons. Diplômé des universités de Paris, Coïmbre et Saragosse en littérature, et titulaire d'un doctorat ès lettres (français, espagnol, italien, philosophie) de l'université de Salzbourg, il est l'auteur de plusieurs essais et un co-éditeur de la revue «Europa Ethnica» (Vienne). Ancien professeur de lycée, M. Sobiela-Caanitz est traducteur polyglotte libre, notamment pour des associations civiques suisses, et collaborateur libre du quotidien grison *La Quotidiana**.

Depuis l'éveil de sa conscience politique, M. Sobiela-Caanitz a toujours désapprouvé la domination d'un Etat sur un peuple différent. En 1959, il a vite compris que la guerre coloniale d'Algérie, qui sévissait depuis cinq ans, était injuste et sans issue. En tant que jeune citoyen français, il savait qu'il serait appelé à y prendre part. C'est pour devancer ce destin qu'il a émigré en Suisse... et y est resté.

Pour les lectrices/lecteurs de *La Quotidiana* M. Sobiela-Caanitz signe régulièrement des articles traitant des sujets arméniens. *Artzakank* a voulu faire sa connaissance et présenter à travers cette interview ses vues sur le multiculturalisme, une question d'actualité importante de nos jours.

Q: Comment et quand avez-vous connu l'existence d'Artzakank ?

R: C'est sûrement un Arménien de Suisse qui m'a signalé ce journal, mais je ne sais plus qui, ni quand.

Q: D'où vient votre intérêt pour des sujets concernant les Arméniens ?

R: Au plus tard depuis la lecture, dans les années 50, de l'ouvrage de Pierre Rondot: « Les chrétiens d'Orient », suivi, peu de temps après, par le « Que sais-je ? » de Jean-Pierre Alem. A la même époque, j'ai connu à Paris un Arménien né à Tabriz. Dans les années 60, il est venu me voir à Bienne et m'a offert par la suite plusieurs bons ouvrages d'histoire arménienne. Plus tard, j'en ai acquis et lu bien d'autres, le dernier étant celui de Taner Akçam que j'ai résumé pour « La Quotidiana ».

Q: Quels sont les thèmes sur lesquels portent vos articles ?

R: « C'est l'ancien dans le nouveau qui fixe le mieux l'attention », disait le psychologue Théodule Ribot. Je m'efforce de traiter des sujets qui ne soient pas tout à fait inconnus, mais en apportant un éclairage différent. Mes domaines de prédilection: l'histoire politique, religieuse et culturelle, les langues et leur destin, l'Europe, ses pays et régions, notamment ceux et celles qui ont été ou sont opprimés ou bafoués, le Proche-Orient, parfois aussi l'Afrique et l'Amérique.

Q: Avez-vous eu des réactions de vos lecteurs suite à vos articles à ce sujet ?

R: Je n'en ai relevé que deux, positives et même admiratives, mais semblant signifier qu'il s'agissait d'un sujet bien lointain. C'est pourquoi, en commentant l'ouvrage d'Akçam, je me suis efforcé de souligner l'actualité du sujet: la Turquie nous concerne, et il est de son propre intérêt bien compris, et du nôtre, qu'elle assume pleinement cette page si sombre de son passé. N'oublions pas la conclusion de l'essai de Taner Akçam: si l'Etat et la société de la Turquie ne reconnaissent pas dûment ces crimes, «they might again resort to similar actions, and this is truly a frightening prospect » (p. 452).

Q: Le romanche et l'arménien sont des langues parlées et lues par un nombre limité de personnes dans le monde. Quelles en sont les conséquences pour la presse des langues minoritaires ?

R: Oui, ce sont deux langues rares, mais il faut quand même distinguer. L'arménien a peut-être deux ou trois millions de locutrices et locuteurs, sans compter les secondes et troisièmes générations d'émigration; c'est plus que l'estonien ou le maltais, langues de deux Etats membres de l'UE. La presse de la diaspora dépend bien sûr du dévouement volontariste des communautés respectives; les techniques de communication facilitent l'échange d'articles, ainsi que l'utilisation de ceux qui paraissent en Arménie même. Mais d'autre part, les Arméniennes et Arméniens dispersés de par le monde doivent lire la presse des pays où ils vivent, ce qui leur laisse moins de temps et d'attention pour les journaux de la diaspora arménienne. De son côté, la communauté comprenant le romanche compte peut-être 80 000 personnes, presque toutes en Suisse; toutes doivent lire au moins un quotidien en une autre langue, le plus souvent l'allemand, car « La Quotidiana » ne suffit pas à l'information, malgré le soutien officiel suisse à l'«Agentura da novitads rumantschas».

Q: Le multiculturalisme fait partie de l'identité des Arméniens de la diaspora. Vous, qui représentez le multiculturalisme suisse, comment concevez-vous son avenir dans un monde globalisé ? >>>

ARTICLES DE FETES

Costumes & accessoires de déguisement
Guirlandes, ballons & cotillons
Farces & attrapes
Drapeaux

depuis 1928

13, Rue de la Rôtisserie - 1204 Genève
022 311 87 08 - www.lagaite.ch

La Gaité

Wagneriana 200

par Ara Simsar

C'est sous ce titre que nos deux talentueux artistes Varduhi KHATCATRYAN, mezzo, et Hayk MELIKYAN, pianiste accompagnateur et soliste, ont donné un récital le 21 mars dernier dans la salle de concert de la Fondation Bodmer à Genève, organisé par M. Pierre Vincenti, représentant de *Concertus Saisonnus*, dédié au Maître de la colline, à l'occasion du deux centième anniversaire de sa naissance. Peu d'artistes arméniens s'aventurent dans le monde tour à tour féérique et mystérieux, grandiose et intimiste du grand compositeur allemand, qui grâce à sa conception unique de *Gesamtkunstwerk* (œuvre d'art totale), a su subtilement assembler les divers constituants de l'art antique et moderne et créer une œuvre originale, inégalée depuis.

Vêtue d'une robe noire, Varduhi a débuté son programme par les supplications mouvantes d'Erda, attirant l'attention de Wotan sur les dangers qui le guettent. Cette séquence, «*Weiche, Wotan, weiche*», tirée de l'*Or du Rhin*, à l'affiche de notre Grand Théâtre cette saison, fut magistralement interprétée par la chanteuse qui a donné à cette incantation un aspect touchant, grâce à son phrasé soutenu et à la couleur sombre de sa voix de velours. Hayk l'a accompagné sobrement et avec un brin de sérieux adéquat, faisant de ce morceau le clou de la soirée.

La séquence «*Ich sah das Kind*», tirée de *Parsifal*, dernière œuvre gigantesque de Wagner par sa dimension et sa spiritualité, pendant laquelle Kundry narre l'histoire de Herzeleide au héros éponyme rédempteur, est parsemée de difficultés dans la mesure où il faut un légato sans faille pour accentuer les longues phrases narratives, ponctué de cris stridents pour mettre en exergue les états d'âme tumultueux de la «pécheresse». Le toucher aérien et discret du pianiste fut un soutien précieux à notre soliste, qui a déjoué les pièges de la partie avec une diction parfaite et des inflexions vocales appropriées.

En guise d'intermède, le pianiste a glissé trois œuvres de facture différente à son programme, tant par leur durée que par leur période de composition (*Elegia*, composée vers la fin de la vie de Wagner en 1881, dont les spectateurs de *Ludwig II* de Visconti se souviendront peut-être dans la séquence finale, ne dure que quelques minutes alors qu'*Eine Sonate...*, composée en 1853 et dédiée à Mathilde Wesendonck, avec ses arpèges quelque peu sirupeux, prend des allures d'une œuvre passionnée et longuement développée. L'*Ankunft bei den schwarzen Schwänen*, composée en 1861, est un clin d'œil tardif à *Lohengrin*). L'auditeur est subjugué par la dextérité et la souplesse du toucher du pianiste qui rendent à ces œuvres disparates, un aspect de continuité logique, dans la lignée de la volonté du compositeur et de son «*chant continu*».

Les cinq pièces dédiées à Mathilde W, l'égérie du compositeur, composées lors des séjours heureux de Wagner à la villa Wesendonck, près du musée Rietberg, sont des œuvres de circonstance et intimistes, parfois données en concert accompagnées par orchestre. Ces *Lieder* archiconnus ont été inclus dans le programme ultérieurement, de sorte que nos artistes n'ont certainement pas eu le temps de peaufiner leur travail, surtout après deux récitals triomphants à Amsterdam une semaine avant celui-ci.

Nous continuons de rêver à l'instar de «*Träume*» qui clôture le cycle, tout en formulant le souhait d'entendre

Interview exclusive avec Guui Sobiela-Caanitz

➤➤➤ **R : Le multiculturalisme** est notre avenir à tous, pas seulement celui d'Arméniens et Romanches. La Suisse devrait favoriser davantage l'enseignement des langues et cultures d'origine aux enfants de familles immigrées. Cela coûterait, mais il est inconséquent de laisser en jachère les potentialités linguistiques de tant d'enfants qui de toutes façons grandissent dans le bilinguisme. Un bon exemple: la ville de Coire, capitale des Grisons, a créé des classes bilingues fonctionnant en allemand et italien, ainsi qu'une classe bilingue allemande et romanche. Les pays d'origine, tels que l'Italie et le Portugal, organisent des cours pour les enfants de leurs familles vivant en Suisse; mais leurs possibilités financières sont limitées, surtout celles du Portugal, et pourquoi la Suisse n'y pourvoit-elle pas elle-même? D'autant plus que l'italien est une langue nationale suisse! Sacha Zala, historien italoophone des Grisons vivant et travaillant à Berne, et président de la «Pro Grigioni Italiano», critique que ses enfants ne disposent d'aucune possibilité publique de se perfectionner en italien, alors que les petits Italiens vivant à Berne bénéficient de cours organisés par leur ambassade.

La mondialisation : La langue est plus qu'un moyen de communication. Chaque langue est une vision du monde (Wilhelm von Humboldt). Pour la Suisse, le plurilinguisme représente une chance inestimable. Tout problème concret gagne à être examiné en plusieurs langues, c'est-à-dire chaque fois sous un angle différent. C'est pourquoi l'on critique justement la prépondérance exagérée de l'allemand dans les cadres de certains départements fédéraux, surtout le militaire. M. Sarkis Shahinian m'a récemment dit sa vive satisfaction qu'une de ses anciennes condisciples à Lugano, qui a par la suite étudié et travaillé en plusieurs langues, ait été nommée déléguée fédérale au plurilinguisme; la loi suisse sur les langues a justement été votée pour assurer au niveau fédéral l'équilibre entre les communautés linguistiques du pays. Le 27 avril à Coire, la «Pro Grigioni Italiano» et d'autres associations ont organisé une discussion publique sur la valeur de la diversité linguistique, pour contrer la tendance à ne plus étudier d'autre langue étrangère que l'anglais et à ne plus guère publier qu'en cette langue. Le néerlandais, par exemple, langue officielle de trois Etats (Belgique, Pays-Bas et Surinam) pour une population de quelque 22 millions, est souvent considéré comme quantité négligeable; mais allez donc visiter, à la FNAC de Bruxelles, un étage immense rempli d'ouvrages en cette langue! Le pluralisme linguistique est une richesse inépuisable que nous serions bien sots de sacrifier à la mode de l'«English only».

(*) *La Quotidiana* est le seul quotidien romanche basé à Coire (précédemment à Ilanz). Il est publié par *Südschweiz Mediengruppe* et a été fondé en 1997 avec le soutien de l'agence d'information romanche Agentura da Novitads Rumantscha. Il paraît dans les variétés traditionnelles du romanche ainsi qu'en la forme unifiée et standardisée de cette langue (Rumantsch Grischun).

nos jeunes artistes qui ont des patronymes évoquant deux des compositeurs illustres de notre patrimoine culturel, dans un programme de musique arménienne cette fois-ci.

**ԱՉԼԱՒՈՒՐ ԿԱՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ
ԱՆՃԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ**

Ազնաւոր բնաւ պէտք չունէր դիւանագետ ըլլալու, որ իր իւրաքանչիւր հարցազրոյցին պաշտպանէր Հայաստան-Թուրքիա սահմանի բացումը՝ գոհելով Յեղասպանութիւնը: Արուեստագետ է մարդը: Միջազգային ճանաչում ունի: Իր իւրայատուկ մտածելակերպն ունի: Լա՛ւ, ընդունեցի՞նք այս բոլորը: Թո՛ղ մտածե՛լ ինչպէ՛ս որ կ’ուզէ: Թո՛ղ յայտարարե՛ առանց բառերը ծամելու, ինչ որ Հայաստանի իշխանութեան գլուխը գտնուողները կը պահանջեն իրմէ, այն բաները, զորս իրենք չեն համարձակիր բարձրաձայն ըսելու, մա՛նաւանո՛ 2009ի արձանագրութիւններու ծախողութենէն ի վեր: Սակայն, այս դերակատարութեան համար՝ Ազնաւոր ստիպուած է դեսպան ըլլալու: Մէկ կողմէ, Հայաստանի դիւանագիտութիւնը՝ երկրին նախագահէն սկսեալ, Սփիւռքին ուղղուած իր ուղերձներուն մէջ, Յեղասպանութեան վերաբերեալ աւելի շրջահայեաց մօտեցում կը ցուցաբերէ, սակայն, միւս կողմէ, կը բաջալերէ, որ Ազնաւոր երկրին իշխանութեան պաշտօնական դիրքորոշումներուն հակասէ: Ի՞նչ իմաստ ունի դեռ Ազնաւորը պահել Չուիցերիոյ եւ ԻՒՆԵՍԿՕ-ի եւ ՄԱԿ-ի դեսպանի պաշտօններուն: Հայաստանի դիւանագիտութեան մեծագոյն երկու ծախողութիւններու խորհրդակիշն է. 2009ի Արձանագրութիւնները եւ Հայաստանի պատմամշակութային ժառանգութիւններու բանդումին հանդէպ՝ ԻՒՆԵՍԿՕ-ի ցուցաբերած անարգական դիրքորոշումներու դիմաց անշարժութիւնը. Յուդայի գերեզմանատան բանդումը եւ Փարիզ, ԻՒՆԵՍԿՕ-ի կեդրոնին մէջ խաչքարերու նուիրումը ցուցահանդեսին գրաքննութիւնը ազերական ճշումին տակ: Եւ ահա վերջին արարը: Անցեալ Կիրակի՝ Մարտ 24ին, Չուիցերիոյ Ձայնասփիւռի եւ Յեռատեսիլի «Կը Ներք ինծի» յայտարարած է, թէ իր հոգը չէ «Յեղասպանութիւն» եզրին գործածութիւնը (առաջին անգամ չէ, որ նման անհետեթութիւններ կը ձաբռտ) ... միայն թէ Հայաստանի սահմանը բացուի: Այս է նաեւ իր դրած պայմանը, որպէսզի ընդունի Թուրքիոյ մէջ համերգ մը տայ: Կը մաղթենք որ Հայաստանի դիւանագիտութիւնը, համաձայն՝ բեմերէն բազմիցս անգամ արտայայտուած Հայաստան-Արցախ-Սփիւռք եռակողմ միասնական գործակցութեան ցանկութեան, —եթէ անշուշտ պարագայական արտայայտութիւններ չեն առոնք—, ազատեն Ազնաւորը իր դիրքին եւ խառնուածքին անյարիր դեսպանութեան այդ պաշտօններէն (Չուիցերիա, ԻՒՆԵՍԿՕ եւ ՄԱԿ), որպէսզի Սփիւռքի մէջ հայկական կազմակերպութիւնները կարենան Յեղասպանութեան եւ Հայ Դատի պաշտպանութեան իրենց գործունեութիւնը շարունակել առանց Հայաստանի դեսպանին անճարակ արտայայտութիւններուն ստեղծած անտեղի խոչնդոտումներուն եւ Հայաստանի դիւանագիտութիւնը փրկուի իր անհետեթ կեցուածքէն: Մէկ կողմէ Յեղասպանութեան ոգեկոչման 100ամեակի յանձնախումբ կը նշանակուի, Յեղասպանութեան նուիրումը գիտաժողով կը գումարուի, որուն ընթացքին երկրին նախագահը կը յայտարարէ. «Գիտաժողովի յարգելի մասնակիցներ, Հայոց ցեղասպանութեան հարիւրամեակի նախաշեմին հրատապ խնդիր է՝ մեր յետագայ անելիքների, մասնաւորապէս՝ աշխարհի տարբեր անկիւններում անցկացուելիք միջոցառումների օրակարգի մշակմանը, նաեւ եղած բացթողումներին անդ-

**LA TECHNOLOGIE
INFORMATIQUE AU SERVICE DE
LA LANGUE ARMENIENNE**

Le Collège Dictionnaires Machtotz France (CDMF) est une association composée de bénévoles, avec pour but de : « promouvoir, dans une Europe multilingue préservant les cultures et les langues des minorités, la langue arménienne, notamment occidentale, en l'enrichissant en fonction de l'évolution des autres langues et en facilitant par tous les moyens, notamment électroniques, son utilisation par un large public ».

Après la mise en œuvre du dictionnaire électronique, français-arménien-français, « Lexique Machtotz » sur cédérom, utilisable sur des ordinateurs du type PC, le CDMF vient de réaliser deux nouveaux produits de technologie multimédia : un site web, www.dictionnaires-machtotz.org avec ses nombreuses rubriques intéressantes, et une application de dictionnaires pour les iPhone, les iPad et les iPod, avec des claviers arméniens de type AZERTY et QWERTY (première mondiale), gratuitement téléchargeable depuis iTunes.

Ce travail a pu être réalisé grâce à des bénévoles spécialistes de France, du Liban, de Suisse, d'Allemagne, des Etats-Unis, du Canada ..., mais c'est surtout grâce aux aides financières de ses fondateurs et de généreux donateurs.

Collège Dictionnaires Machtotz France (CDMF)
34 avenue des Champs-Elisées, 75008 Paris
contact@dictionnaires-machtotz.org

բաղառնալը, որոնց վերացումը մեզ հնարաւորութիւն կը տայ, առաւել համապարփակ ու խորքային մօտեցում ցուցաբերելով, յաւուր պատշաճի կազմակերպել Հայոց Յեղասպանութեան հարիւրամեակին նուիրում բազմաբնոյթ միջոցառումները եւ դրանց միջազգային հնչեղութիւն տալ: Միւս կողմէ երկրին դեսպանը «Յեղասպանութիւն» եզրը կը վանէ: Որո՞ն հաւատաս՝ Հայաստանի նախագահին, թէ իր դեսպանին: Դեռ աւելին՝ նախագահը իր ուղերձը կը վերջացնէ հետեւեալ կերպով. «Այս գիտաժողովի արդիւնքում ի մի բերուած առաջարկութիւններն ու նկատառումներն անպայմանօրէն հաշուի են առնուելու: Հայոց ցեղասպանութեան հարիւրերորդ տարեկիցի միջոցառումները համակարգող պետական յանձնաժողովի աշխատանքների ընթացքում, ուստի մեր յորդորն է՝ հնարաւորինս բաց եւ անկաշկանդ բնարկումներ իրականացնել յետագայ անելիքների ճշգրտման ու ռազմավարութեան որդեգրման առումներով»: Ազնաւորի յայտարարութիւնն ալ բաց է ու անկաշկանդ, արտայայտուած՝ շրջանցելով Յեղասպանութեան նուիրում գիտաժողովի եզրակացութիւնները: Ի՞նչ կ’արժէ նախագահին յորդորը: Հայաստան-Արցախ-Սփիւռք գործակցութիւնը անհրաժեշտութիւն է, սակայն շատ աւելի բարձր մակարդակի վրայ, բան այն ինչ որ կը յայտարարուի լոգունգներով, յանկերգներով, լոկ բանաձեւերով: Երեւակին գործակցութիւնը փոխադարձ վստահութեան հարց է, որ առաջին հերթին կը սկսի Հայաստանի մէջ բաղաբաական կուսակցութիւններու գործակցութենէն եւ բաղաբացիներուն՝ իշխանութեան հանդէպ վստահութենէն: Եթէ այդ կորիզը ամուր ըլլայ, Արցախը եւ Սփիւռքն ալ նոյնքան ամուր, տասնապատիկ աւելի գործունեայ կը դառնան:

ժ.Չ.

**Յեղասպան Թալեաթի յիշատակը
Ստամբուլում պետական
միջոցներով է փառաբանում**

Թուրքիայում միայն ազգային հերոսների գերեզմաններն են այսպիսի հոգատարութեամբ խնամում ու պահպանում, ինչպես պահպանում է ցեղասպան Թալեաթի գերեզմանը Ստամբուլում:

Հապա նայեք այս նկարին: Միթե մահաւան դատապարտուած յանցագործին պետութիւնը կարո՞ղ է այսպիսի պատուի արժանացնել: Այս գերեզմանը գտնուում է ոստիկանների մշտական հսկողութեան տակ և անգամ դրա համար յատուկ հաստիքներ են պահում ոստիկանութիւնում 1943թ-ից այս կողմ՝ շուրջ եօթ տասնամեակ:

Թալեաթը տեղ ունի Շիշլիի քաղաքապետարանի Հանրապետութեան հերոսների պանթէոնում: Իսկ Թուրքիայի Արտաքին գործերի նախարարութիւնն (ԱԳՆ) ընդդէմ Հայոց ցեղասպանութեան 100-ամեակի՝ «1915-ի դէպքերը» անուսով 7 էջանոց գեկոյց է պատրաստել անգլերէն ու թուրքերէն, որն ուղարկուել է արտերկրներում դեսպաններին և ոչ կառավարական կազմակերպութիւններին, յայտնում է թուրքական Star պարբերականը:

Չեկոյցի հեղինակները փորձել են ներկայացնել Օսմանեան կայսրութեան հայ նշանաւոր անձանց՝ փորձելով ցեղասպանութիւնը փոխարինել պարզ տեղահանութեամբ: «29 ազգութեամբ հայ ունեցել են բարձագոյն «փաշա» տիտղոսը, իսկ 22 հայ եղել են տարբեր նախարարութիւնների ղեկավարներ: 1876-ի օսմանեան խորհրդարանում տեղ է զբաղեցրել 33 հայ: Եօթ հայ զբաղեցրել է դեսպանի, 11 հայ՝ հիւպատոսի պաշտօններ: Ակադեմիական աշխարհում ազգութեամբ հայ 11 պրոֆեսորներ են դասանդել», -ասում է գեկոյցում:

Հեղինակները մի շատ հետաքրքիր հարցադրում են արել գեկոյցի մէջ, թէ արդեօք հայերին վերացնել եւ կոտորել ցանկացող պետութիւնը կդատէ՞ր հայերի նկատմամբ վատ վերաբերմունք ցուցաբերած թուրք պաշտօնեաներին:

Իսկ մենք հարց տանք Թուրքիայի ԱԳՆ-ին և հեղինակներին. "Իսկ ինչպէ՞ս է ստացում, որ ցեղասպանութիւն կատարած Թալեաթի գերեզմանը պետական ֆինասաւորմամբ խնամում և պահպանում է, ինչպես Թուրքիայի հանրապետութեան ազգային հերոսներինը:

Այդ ինչպէ՞ս է պատահում, որ այդ գերեզմանին մշտապես ծաղիկներ են դրում և ոչ ոքի չի յաջողուել միևն զմեկ տեսնել, թէ ովքեր են այդ ծաղիկները դնում յանցագործի գերեզմանին:

Չէ՞ որ ծաղիկներն էլ են մշտապես թարմացում պետական միջոցների հաշուին:

Թուրքիայի ԱԳՆ-ն և նրա նախարարը վարժուել են կեղծարարութեան մէջ:

Լուսաւոր ծաղիկներ...
Աիդա Մետրոպեան

Սփիւռքից իր սեւամորթ ընկերուհու հետ եկած երիտասարդն առանց սակարկելու ծաղկավաճառ տիկնոջից գնեց երկու փունջ ալ վարդեր, մէկը տուեց անտեղեակ, բայց ակնածանքով լի հայեացքով ընկերուհուն, ամուր բռնեց նրա ձեռքն ու բարձրացան մարդաշատ արահետով: Երկրորդ անգամ էր հայրենիքում. անցած տարի եկել էին ընկերներով՝ տատուպապերի յորդորով ու խնդրանքով՝ ծաղիկներ դնելու նրանց հարազատների յիշատակի համար վառուող կրակի մօտ: Այս անգամ բերել էր ընկերուհուն, որը հայերի մասին գիտէր միայն, որ "Ազնաւորը հայ է", ու երկար ձգուող մարդաշատ արահետով բարձրանալով՝ պետք է նրան պատմեր այն, ինչ լսել էր, նաեւ այն, ինչ շատ յաճախ չէր հասկացել, բայց ընդունել էր՝ որպէս իր միս ու արիւն: Յետոյ ընկերուհուն պիտի խնդրէր՝ ծաղիկները՝ ալ կարմիր վարդերը, որ նաեւ սիրոյ խորհրդանիշ էին, թողնել կրակի մօտ՝ որպէս հաւատի ու յիշողութեան խորհրդանիշ...

...Փոքրիկն ամուր բռնել էր մօր ձեռքը, միւս թաթիկում պահում էր անուշաբոյր եասամանի մի մեծ փունջ, որի բոյրն այնպէս հաճելի խուտուտ էր տալիս քիթիկը, որ ինքն ակամայից ժպտում էր: Նա լաւ չգիտէր կամ անելի շուտ գիտէր, բայց լաւ չէր հասկանում, թէ ուր են գնում այսօր, միայն զգում էր, որ չի կարող սովորականի պէս վազվզել, նախ որովհետեւ արահետը, որով բարձրանում էին, խիտ էր ու մարդաշատ, եւ յետոյ որովհետեւ մայրիկին դա դուր չէր գա, դրանում նա մի տեսակ վստահ էր: Ամենահաճելի ծաղիկներն էին՝ եասամանի անուշաբոյր փունջը, որի բոյրն այնպէս հաճելի խուտուտ էր տալիս քիթիկը, որ ինքն ակամայից ժպտում էր: Յետոյ երբ հասան յուշարձանին, որ մայրիկն անուանում էր Եղեռնի յուշարձան, ու երբ մօտեցան կրակին՝ ծաղիկներն այնտեղ թողնելու՝ փոքրիկը մի պահ ափսոսաց իր եասամանները, նա նոյնիսկ մտածեց, որ ոչ մի սարսափելի բան չի պատահի, եթէ մի ճիւղ առանձնացնի ու իրեն պահի: Բայց յետոյ ... նա կեանքում առաջին անգամ ամաչեց իր մտքերից, որովհետեւ տեսաւ, որ այնտեղ՝ կրակի շուրջը, ոչ ոք չէր ափսոսացել ծաղիկները, նոյնքան վառվռում ու անուշաբոյր...

...Ճեր կինն առաւօտեան վաղ զարթնեց, պատշգամբում շարեց իր տատիկի ու պապիկի նկարները... խուսկի անուշաբոյրը տարածուեց սենեակով մէկ, յետոյ նա իջաւ, մայթին կանգնած օրուայ յաջող առեւտրի հեռանկարից գոհուակ դէմով տիկնոջից գնեց մի փունջ ոսկեգոյն գլխիկներով նարգիզներ ու լուռ քայլեց փողոցով: Յիշեց տատի պատմածները՝ ջարդի ու գաղթի մասին: Յիշեց տատի արցունքները, դողացող ձեռքերն ու սիրտ մրմռացնող երգերը: Յետոյ որոշեց, որ վերադարձին անպայման կը զանգահարի տղաներին՝ տեսնելու նրանք ո՞ր չեն մոռացել՝ այս օրը ուր պետք է տանն թռններին: Յետոյ նայեց ոսկե գլխիկներով ծաղիկներին, որոնք այնքան լուսաւոր ու պայծառ էին, որ դաւաճան թուացին: Դրանից նա անելի կուչ եկաւ ու լուռ քայլեց մարդաշատ արահետով...

(report.am)

Arménie: Le pays le plus intelligent au monde

Si le monde est un champ divisé en 64 carrés, l'Arménie est alors le pays le plus intelligent au monde. L'Etat montagneux entre la Géorgie et l'Iran est une superpuissance au jeu d'échecs: Vainqueur des Jeux Olympiques, l'équipe championne du monde, avec la concentration la plus importante par habitant au monde de grands maîtres. Le secret du succès? La fierté nationale, le poisson et le miel – informe *Red Bulletin**

La République d'Arménie est nichée entre la Turquie et l'Azerbaïdjan sur le versant sud des montagnes du Caucase. Un pays de montagnes arides de 3.2 millions d'habitants. Son PIB par habitant est de 3'231 USD - ce qui est inférieur à celui de Swaziland ou d'Irak (Allemagne: environ 42'000 USD). Le guide explique: «L'Arménie, le pays des pierres.»

Et pourtant, le centre de la gymnastique d'esprit du monde se trouve juste ici. L'Arménie devint championne du monde par équipe d'échecs lors de la Coupe du Monde en 2011, face aux représentants de pays peuplés comme la Chine et l'Ukraine. Arménie remporte l'Olympiade d'échecs de 2012 à Istanbul - un tournoi ouvert entre 149 nations. La Russie, la grande puissance, fut deuxième.

«Echecs prodiges», louent les journaux. «Les plus intelligents du monde», explique la BBC. Mais comment les Arméniens y parviennent-ils? **Comment un petit état pauvre peut-il produire des athlètes intelligents de la pensée? Peut-on traverser la crise par l'intelligence des échecs? Et: Qu'est-ce que le monde peut apprendre de cela?**

Depuis 1963, Tigran Petrosian, champion du monde d'échecs arménien, le jeu de société est devenu un sport national. Le "Tigran de fer" est mort en 1984 comme héros national. Aujourd'hui son visage orne les timbres. Le champion national actuel de l'Arménie a son siège dans un bureau lambrissé dans la capitale Erevan. Son nom: Tigran L. Petrosian. «Mon père m'a nommé d'après le champion du monde», a déclaré le champion. «Le nom est bien sûr aussi un fardeau.»

«L'Arménie et les échecs, c'est comme le Brésil et le football», explique le champion national âgé de 28 ans. Dans sa patrie, Tigran est une pop star. Son image est gravée sur les panneaux publicitaires, les enfants lui demandent son autographe. En automne, lorsque l'équipe nationale d'échecs est revenue des Jeux olympiques, le président Serge Sargsian les attendait à l'aéroport.

Arménie est assoiffée de héros: le pays souffre toujours du traumatisme du génocide des Arméniens perpétré pendant la première guerre mondiale. À la fin des années 1990, une grave crise économique secoue la république. **Les joueurs d'échecs vaccinent le pays d'une nouvelle conscience de soi: l'Arménie passe d'un état battu à la puissance mondiale de la pensée.**

Vient de paraître

**Moi, Azil Kémal,
j'ai tué des Arméniens**
Carnets d'un officier de l'armée ottomane
de Jean-Claude Belfiore

Editions Parenthèses - Collection Diasporales

Le capitaine de l'armée ottomane Azil Kémal est marié à Enza, une Arménienne. En 1915, il reçoit l'ordre de procéder à l'extermination des Arméniens des villages de la région d'Erzeroum. Il va rédiger alors un journal qui relate ces semaines de tourments entre trahison des siens et mission militaire.

Le récit s'articule autour de la traduction de ce carnet fictif retrouvé dans les archives familiales du narrateur qui replace les interrogations du criminel dans un contexte historique plus large où là, tous les événements et les personnages rencontrés ou cités sont réels.

De nombreux témoignages et récits ont été consacrés au génocide arménien. Mais, pour la première fois, le texte de Jean-Claude Belfiore met au centre un personnage turc, avec toute la complexité de ses conflits intimes entre destin personnel et devoir d'obéissance. Ou comment la littérature peut aussi éclairer l'Histoire.

D'origine arménienne par sa mère et italienne (sicilienne) par son père, Jean-Claude Belfiore est né à Nantes (France) le 8 mai 1955. Il y fait ses études, au lycée Clemenceau, puis à la Faculté des Lettres; il fréquente ensuite l'Université de Haute-Bretagne de Rennes. En 1984, il publie son premier roman policier puis des ouvrages sur l'antiquité classique, dont il est spécialiste; il collabore aux revues *Historia*, *Les Cahiers de Sciences & Vie*. En octobre 2012, il publie un nouveau polar aux Éditions Bargain.

«Je voudrais voir les échecs comme une forme d'art», dit Tigran. «Mais c'est une lutte. Vous vous préparez plusieurs mois avant un grand tournoi. Ensuite, vous jouez pour dix jours à un niveau de classe mondiale, sept heures par jour - et un mauvais coup pourrait tout détruire». Les joueurs de l'équipe arménienne sont sous une énorme pression: leurs jeux sont discutés à la télévision dans tout le pays. Les jeunes imitent les joueurs.

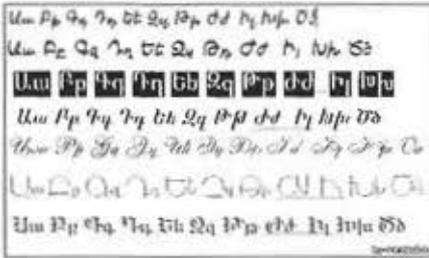
Tigran s'entraîne avec des bases de données qui contiennent jusqu'à cinq millions de jeux. Il analyse des jeux de finale et reconstruit les mouvements des Grands Maîtres. Le champion est connu pour son style agressif: «Vous sacrifiez des pions pour accélérer le jeu». Tigran assure, qu'il pourrait rejouer la moitié de ses 5000 matchs professionnels par cœur.

Comment doit-ce fonctionner? «Poisson et miel», sourit-il, «favorisent le pouvoir de la pensée». A titre de maître des échecs, Tigran reçoit un salaire mensuel de l'état. Il conduit un quatre-quatre à la marque Infiniti - fraîchement poli, 284 ch. Son objectif pour l'avenir? «Être champion du monde. Peut-être un deuxième titre olympique - le peuple arménien a besoin de nos victoires».

(*)http://www.redbull.de/cs/Satellite/de_DE/Article/Armenien--Das-kluegste-Land-der-Welt-021243333359961

Traduit de l'allemand par Noubar Guedekian

**ԱՌԳԱ հիմնադրամը
ֆինանսավորել է Arian AMU
տառատեսակների ստեղծումը**

ԱՌԳԱ հիմնադրամը ֆինանսավորել է *Արիան ԱՄԵՈՒ* տառատեսակների ստեղծումը, ինչի շնորհիւ ամբողջացուել է հայկական համակարգչային տառատեսակների փաթեթը:

Արիան ԱՄԵՈՒ տառատեսակը արդեն ներքեռնուել է աշխարհի շուրջ 40 երկրներից: Համացանցի համար միջազգային չափանիշներ մշակող Նշանաւոր W3Consortium ընկերութիւնը հայերէնի համար առաջարկում է օգտագործել *Արիան ԱՄԵՈՒ* տառատեսակը: Որպէս համացանցային դիտման *ստանդարտ* տառատեսակ՝ *Արիան ԱՄԵՈՒ*-ն ներառուած է նաև ՀՀ Նախագահի, կառավարութեան, Նախարարութիւնների, Կենտրոնական բանկի կայքերի ոճաթերթերում, այլ պետական եւ ոչ պետական կայքերում:

Տառատեղծների միութեան հիմնադիր Նախագահ Ռուբէն Թառումեանի կողմից ներկայացուած *Արիան ԱՄԵՈՒ* տառատեսակների նորացուած ընտանիքը ստեղծուած է աւանդական տպագրութեան եւ տեսադիպի դիւրակիր սարքերի համար՝ բազմալեզու գրուածքներ կազմելիս բարձրորակ աշխատանք ապահովելու նպատակով:

Արիան ԱՄԵՈՒ ընտանիքը համալրուել է ոճային եւս երկու լրակազմով՝ շեղագիր եւ միալայնք, ինչի շնորհիւ *Արիան ԱՄԵՈՒ*-ն այսօր կարող է համարուել հայկական տառատեսակների ամենախոշոր ընտանիքը:

Արիան ԱՄԵՈՒ-ն հայերէնից բացի, հնարարութիւն է տալիս գրուածքներ կազմել բոլոր եւրոպական լեզուներով՝ լատինատառ, յունատառ եւ կիրիլատառ, ինչպէս նաեւ՝ վրացերէն, եբրայերէն:

Արիան ԱՄԵՈՒ տառատեսակների նորացուած ընտանիքը տարածուում է լիովին ազատ եւ անվճար եւ հասանելի է այս յղումով՝ <http://arian.tarumian.am/>:

Արիան ԱՄԵՈՒ տառատեսակը բացեց նոր հեռանկարներ՝ նպաստելով նոր պատուէրների ստացմանը: Մասնաւորապէս, այսօր արդէն Microsoft-ի կողմից Windows 8-ի հետ տարածուում է VERDANA տառատեսակը, որի հայերէն մասը ստեղծել է Ռուբէն Թառումեանը և Microsoft-ի պատուէրով պատրաստուում է նաեւ Times New Roman-ի հայկական մասը:

ԱՌԳԱ հիմնադրամը ստեղծուել է «Քուինթա Բեփիթ Փարթնըրզ Բի Վի» ընկերության (Quinta Capital Partners B.V.) բաժնետերերի (Ռուբէն Վարդանեան՝ Աբերբանկ կորպորատիվ-ներդրումային բանկի համաղեկավար; Գոռ Նահապետեան՝ Աբերբանկ կորպորատիվ-ներդրումային բանկի փոխնախագահ; Անուշահան Արզումանեան՝ «Քուինթա Բեփիթ Փարթնըրզ Բի Վի» ընկերութեան մոսկովեան ներկայացուցչութեան ղեկավար) կողմից:

**Խօսում են քարերը
Փրկենք մեր պապերի աւանդածը
կործանումից ու մոռացութիւնից**

«Մշակութային բազմաթիւ արժէքներ ունեն տեսանելի, դիտելի, արտաքուստ ընկալելի հնարարութիւն և բազմաթիւ խորքային, բովանդակային նկարագրեր, որոնք առաջին հայեացքից տեսանելի չեն, բայց որոնք կարելի է մատուցել ժամանակակից տեխնիկական միջոցներով, որով այդ արժէքների տեսանելի, ճանաչելի և ընկալելի ծաւալն ու ազդեցութիւնը զգալիորեն կը մեծանայ: Օրինակ, որևէ նիւթական յուշարձան՝ արձան, ճարտարապետական կառոյց, կամուրջ, ամրոց, յուշահամալիր, տապալաքարեր, խաչքարեր, յուշակոթող և այլն, նոյնիսկ փառահեղ լինելու դէպքում, մարդկանց մտքի ու զգայարանների վրայ ազդում է ընդամենը աչքերի միջոցով: Եթէ նիւթական մշակոյթի այդ արժէքների մատուցմանն աւելանում են յուսային ու ինչիւնա՝ ձայնային ազդեցութիւնը, զգալիորեն մեծանում են այդ արժէքների պատմա՝ բովանդակային յուզա՝ ճանաչողական զգացմունքները:»

Այսպէս է գրում ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ՊԱՏԱՆԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԻ ԼՈՒՄԱ - ՁԱՅՆԱՅԻՆ ՀՆՇԻՒՆԱԴՈՐՄԱՆ Ծրագրի հեղինակ Գառնիկ Մատինեանը:

Ծրագրի նպատակներից են մշակութային ու պատմական արժէքների նորովի իմաստաւորումը և ներկայացումը, լաւագոյն բարոյական արժէքների ամրագրումը և տարածումը, ոչ նիւթական արժէքների ժառանգորդման նպաստումը, ազգային ինքնութեան ամրապնդումը, Հայաստանը և հայոց պատմութիւնն ու առաքինութիւնները լաւագոյնս ներկայացնելը:

Յաւելեալ տեղեկութիւնների համար՝ http://nakshshkaryan.blogspot.com/2012/06/blog-post_15.html#ixzz2OrAHojau

Իւրաքանչիւր տարի «Քուինթա Բեփիթ Փարթնըրզ Բի Վի» ընկերութեան շահույթի մի մասն ուղղուում է ԱՌԳԱ հիմնադրամի նախագծերի ֆինանսավորմանը: Հիմնադրամի գործունէութեան նպատակն է Հայաստանի զարգացմանն ու աշխարհի հայերին աջակցելը: Նախապատուութիւնը տրուում է այն նախագծերին, որոնք ուղղուած են Հայաստանի տնտեսութեան զարգացմանն ու մշակութային մակարդակի որակական բարձրացմանը:

Գործունէութեան չորս տարիների ընթացքում ԱՌԳԱ հիմնադրամը ֆինանսավորել է 68 նախագիծ՝ ներդնելով աւելի քան 2.5 մլն ԱՄՆ դոլար: ԱՌԳԱ հիմնադրամի աջակցութեամբ կազմակերպուել են համերգներ համաշխարհային աստղերի մասնակցութեամբ, հրատարակուել են արտասահմանեան հեղինակների գրքեր Հայոց Տեղասպանութեան մասին, գրքեր Հայաստանի մշակութային ժառանգութեան մասին (Հայկական Այբուբենը, Գրիգոր Տաթևացու մանրանկարների հաւաքածուն), իրականացուել են Մասուցի Դաւթի արձանի վերականգնողական աշխատանքները, կրթաթոշակ է յատկացուել աշխարհի լաւագոյն համալսարաններում սովորող 30 ուսանողներին:

«Անկախ»

Disparition du grand peintre Hagop Hagopian à Erevan

par A.T. Mavian

Né en 1923 à Alexandrie en Egypte de parents rescapés du Génocide, Hagop Hagopian fut placé et étudia au collège Melkonian de Chypre à l'âge de 11 ans. En 1943 il s'installa au Caire, où il continua ses études à l'Institut des beaux-arts tout en travaillant comme décorateur d'intérieur. De 1952 à 1954 il fréquenta l'Académie de La Grande Chaumière à Paris et étudia aussi avec le peintre André Lhote. En 1962 il émigra en Arménie où il travailla d'abord comme modéliste dans une usine textile de Léninakan (Gyumri). En 1963 il eut sa première exposition personnelle à Erevan où il vécut à partir de 1965. En 1977 on lui attribua le prix de l'Etat d'Arménie et le titre d'artiste du peuple. Ses œuvres furent exposées à Alexandrie, Moscou, Paris, New-York, Londres, Bucarest, Le Caire, Saint-Petersbourg, Toronto, Montréal, Detroit, Beyrouth, Helsinki, Los Angeles, Kiev, Nicosie.

Il a peint la nature et le monde du travail. Une sorte de dépouillement et de désolation se dégagent de son œuvre. La verticale y joue un rôle très important. Au trait appuyé de ses débuts, qui n'est pas sans évoquer Bernard Buffet, succèdent des œuvres, des paysages un peu irréels, des paysages tristes où l'homme n'est pas, où la nature semble très distante dans un monde aux teintes souvent figées, glacées, pâles camaïeux de gris, d'ocres coupés de traits bruns. L'importance est donnée au dessin, à la composition. Les paysages très cadrés semblent être vus d'une fenêtre. Hagop Hagopian donne une impression d'attente infinie, de mystère voire d'inquiétude.

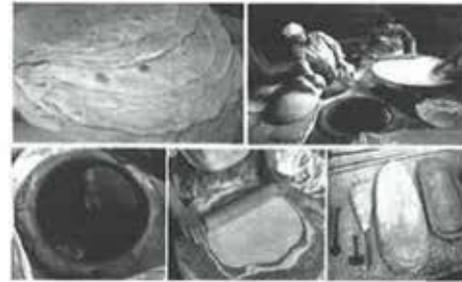
Dans les dernières années de sa vie, il se tourna vers la sculpture où les outils prennent un rôle prépondérant. Il eut la joie de voir « le chant des couleurs de la terre », 28 peintures et 10 sculptures exposées au Musée d'Art Contemporain d'Erevan créé par G.I. Kafesdjian, le 20 mai 2011.

Humaniste, artiste reconnu et aimé, ses œuvres sont reconnaissables entre toutes. Hagop Hagopian est mort le 9 mars dernier, il repose au Panthéon d'Erevan.

(Alakyaz – avril 2013)

Հացերու Արբան` Լաւաշը

Շուշիկ Մախազալեան

Բուրաւետ, համեղ եւ ախորժաբեր լաւաշը հայկական հացերու արբան կը համարուի: Հայաստանի մէջ լաւաշը գոյութիւն ունէր Զ.Ա. առաջին հազարամեակներուն: Արտաշատ քաղաքի պեղումներու ժամանակ յայտնաբերուած է այդ ժամանակաշրջանի յատուկ գետնափոր թոնիր:

Լաւաշը նուրբ, երկար, մինչեւ 70 սմ ձուածել հաց է, որ բնորոշ է հայերուն: Լաւաշ թխելը հայ կիներու մենաշնորհն է: Չայն կը թխեն մինչեւ 1,5 մեթր խորութեամբ եւ 80 սմ. տրամագիծով, հողի մէջ թաղած յատուկ կաւէ գլանածել փոսի մէջ, որ թոնիր կը կոչուի: Գետնափոր կաւէ թոնիրը որպէս ջեռոց, հայկական խոհանոցի առաջին գործիքներն է:

Եթէ երբեւէ մասնակցիք մագաղաթի թերթեր յիշեցնող լաւաշի թխման արարողութեան, կը համաձայնիք, որ անիկա ամենաիտաքթրական եւ ամենաբարդ արարողութիւնն է:

Լաւաշը զուտ հայկական հաց է: Ճշմարտութիւնն է, որ անիկա աշխարհի ամենէն երկար ժամանակով դիմացող հացն է: Չայն կարելի է պահել ամբողջ տարի մը: Այո՛, լաւաշը կարելի է չորցնել եւ շատ երկար պահել, իսկ երբ ջուրով թրջուի անիկա կրկին կը թարմանայ: Լաւաշը բոլոր տօնական սեղաններու պարտադիր եւ գլխաւոր զարդն է: Հայկական խոհանոցին մէջ կան որոշ կերակուրներ, որոնք կ'ուտուին միայն լաւաշով: Առանց լաւաշի՝ անհնար է վայելել պանիրով բրդուճը, հայկական աւանդական խաշը, պանրիխաշը, բայց մանաւանդ՝ խորովածը:

Աւանդազրոյց` Լաւաշի Մասին

Ըստ հայ դիցաբանութեան, հայոց ռազմի աստուած Վահագնի եւ գեղեցկութեան աստուածուհի Աստղիկի հարսանիքին աստուածներու հայր Արամազդը Աստղիկին ուսին լաւաշ մը կը դնէ: Փեսայ Վահագնի տունը ուղղուած պահուն, ճանապարհին լաւաշը կ'իյնայ հարս Աստղիկի ուսէն: Արամազդը կը զայրանայ եւ կ'ըսէ. «Հացը գետին ձգողը չի կրնար կին եւ մայր դառնալ»:

Այսպէս, Վահագն ու Աստղիկը երբեք չեն ամուսնանար եւ կը մնան յաւերժական սիրահարներ...

Ազդակ

PREMAT S.A.
IMPORT - EXPORT
9, RUE DES ALPES
TEL. 022 731 69 35
CH - 1201 GENEVE

ARATOURS Travel Services
Tél.: +41 26 322 7777
Fax: +41 26 322 7767
E-mail: info@aratours.ch
Web: www.aratours.ch

ARMENIE - Voyages culturels
- Voyages nature
- Voyages thématiques
- Appartements à Erévan
- Service de transport
- Service de traduction

Compte-rendu de la soirée de réflexion du 24 avril

L'Association Suisse-Arménie (ASA) et l'Union Arménienne de Suisse (UAS) avec l'Association Artzakank-Echo et l'Union Générale Arménienne de Bienfaisance (UGAB) de Suisse ont organisé une soirée de réflexion le 24 avril 2013 avec la participation de Sèda Mavian, journaliste pour les *Nouvelles d'Arménie* à Erevan et de Denis Donikian, écrivain en France.

Il est ressorti du débat que l'Arménie fait face à des défis importants, ce qui nous incite au devoir moral de réfléchir et de s'informer sur la situation socio-politique actuelle.

Le mouvement citoyen qui émerge actuellement dans la société civile (Teghut, Sardarapat, Mashtots Park, etc ...) est une note d'espoir pour le développement démocratique en Arménie. En effet, notre pays est en tête de file par rapport aux autres ex-républiques soviétiques en ce qui concerne le développement des mouvements citoyens.

Notre rôle en tant que citoyens économiques serait de cibler nos donations afin de soutenir la jeunesse arménienne qui souhaite reprendre en main le destin du pays.

La responsabilité d'agir est d'autant plus importante que la situation démographique est alarmante : le taux de natalité diminue, la jeunesse émigre pour des raisons socio-économiques, le pays vieillit.

Lors du débat, nous avons pu ressentir un grand intérêt pour l'actualité politique au regard des nombreux commentaires émis par le public. Malheureusement nous n'avons pas eu le temps de traiter tous les sujets prévus ; nous considérons donc qu'il serait utile et bénéfique de réorganiser des soirées de réflexion.

ASA Suisse-romande

Les mots qui fâchent en ce jour du deuil

La soirée de réflexion « Diaspora et Arménie, entre droit et politique » de ce 24 avril avait été organisée au Centre Arménien Hagop D. Topalian de Genève avec et par des personnalités en première ligne depuis des dizaines d'années dans la lutte pour la reconnaissance du génocide et contre sa négation à niveau international. Le but de l'initiative était de faire le point sur le comportement de la diaspora par rapport à la corruption et à la mal gouvernance dans la République d'Arménie, le seul sujet de droit international à pouvoir adresser à la Turquie des demandes de réparation concernant le génocide de 1915. Si d'un côté, une grande partie du public a compris la difficulté de gérer le centenaire qui approche en l'absence d'intégrité morale et d'honnêteté par rapport à la valeur de justice, universelle à la base mais bafouée en Arménie, de l'autre il y a eu des personnes qui se sont étonnées, de façon légitime, que des arguments tels que la corruption ou le videment du pays n'avaient pas leur place en ce jour de commémoration. Cette réaction a toutefois montré

Mise au point

Même si les associations co-organisatrices de la soirée du 24 avril 2013 partagent entièrement les préoccupations qui y ont été soulevées, elles regrettent vivement de ne pas avoir eu l'occasion de débattre du rôle de la diaspora dans la construction d'une république démocratique et forte et d'envisager des solutions pour remédier aux difficultés existantes. De plus, elles regrettent qu'aucune discussion n'ait pu être menée sur les relations Arménie-diaspora à la veille du centenaire du génocide.

Toute réflexion critique sur la pérennité de notre peuple et de notre patrie reste évidemment nécessaire et salutaire ; toutefois, elle devrait être constructive.

Paroisse de Genève région lémanique - Saint-Hagop, Union Arménienne de Suisse (UAS), Chorale Arax, Union Générale Arménienne de Bienfaisance (UGAB) Suisse, Artzakank-Echo

qu'il fallait en parler et notamment ce jour-là. Les discussions, même tendues, doivent se transformer en débat, pour pouvoir passer aux idées et ensuite à un vrai plan pour le centenaire. Mais nous n'y arriverons pas en faisant semblant que rien de grave ne se passe en ce moment et, même si c'était le cas, que cela n'a rien à voir avec le travail pour le respect de la mémoire et de la justice. Il a été crucial d'évoquer ce qui reste de *vivant* dans notre arménité: l'Arménie, le lieu prince ou cette identité a une chance réelle de se développer. Les deux intervenants ont fourni des exemples sur comment soutenir la société civile dans son combat pour les droits civiques en Arménie et, même si pour certains il a été difficile d'y voir une liaison directe avec la quête de justice pour le *Médz Yéghern*, les deux pôles restent strictement liés. En Suisse, par exemple, ceux qui participent à la vie politique savent qu'il serait impensable pour un parti, de rester crédible dans ses engagements civiques en étant affecté, au même moment, par un cas de corruption interne. En quoi serait-ce donc différent pour l'Arménie? Parce que ce n'est pas la Suisse? Parce que nous cessons de vivre selon des règles morales et juridiques lorsque nous pensons à l'Arménie? Ou juste parce qu'Erevan se trouve dans l'orbite d'un système politique influencé par la Russie et que, de ce fait, l'on devrait tolérer que notre Pays soit gouverné par un système clano-oligarchique, avec tous les problèmes économiques et sociaux qui en découlent? Le comportement de la diaspora légitimant ce système rentre en contradiction flagrante avec ses aspirations de justice. Comme certains l'ont rappelé pendant le débat, on ne peut plus se permettre de perdre du temps. Tant que la diaspora soutiendra la corruption en Arménie, elle ne sera tout simplement pas crédible dans ses revendications concernant le génocide. Il était important de le dire haut et fort, surtout le jour de notre deuil national, pour recadrer l'importance et la dignité de notre combat.

Sarkis Shahinian,
Président honoraire de l'Association Suisse-Arménie

Vient de paraître

La Turquie et le Fantôme Arménien
Sur les traces du génocide
 par Laure Marchand et Guillaume Perrier

Le premier génocide du xxe siècle reste impuni. La Turquie continue de nier les massacres de centaines de milliers d'Arméniens ottomans pendant la Première Guerre mondiale et s'efforce d'effacer les traces de ce crime.

Présents en Turquie depuis bientôt une décennie, deux journalistes, Laure Marchand et Guillaume Perrier, ont mené une vaste enquête de terrain – une première – sur la mémoire du génocide dans la Turquie d'aujourd'hui. Ils ont retrouvé des survivants, des Arméniens convertis à l'islam pour être épargnés, des descendants de Justes turcs qui ont sauvé des Arméniens, des témoignages enfouis dans le silence, des traditions et des églises qui ont survécu à un siècle de déni et d'hostilité. D'Istanbul à la frontière irakienne, de la mer Noire à la Méditerranée, les deux auteurs ont rassemblé les preuves bien vivantes et si nombreuses du génocide.

À deux ans du centenaire des massacres, ces récits, ces reportages et ces rencontres dessinent le portrait d'un pays malade de son négationnisme, hanté par ce passé qui ne passe pas. Même si des Turcs se battent courageusement contre l'idéologie officielle, à l'instar de Taner Akçam, qui préface ce livre. Enfin, *La Turquie et le Fantôme arménien* apportera également des éléments au débat en cours en France sur la pénalisation de la négation du génocide arménien : la loi votée en janvier 2012 a été invalidée par le Conseil constitutionnel et le président François Hollande a promis un nouveau texte.

N° ISBN : 2330017871

Solin - Actes Sud

Déménagement !

N'oubliez pas de nous communiquer votre nouvelle adresse afin que nous fassions la rectification nécessaire et que vous continuiez de recevoir Artzakank.

La rédaction

Joli papillon!

par Ara Simsar

Voici qu'après E. Tumagenian, S. Ghazarian, A. Terzian, H. Papian, A. Arapian, J. Galstian et A. Kasyan, une nouvelle star vient de s'ajouter à la longue liste des solistes Arméniens qui ont campé des rôles titres de divers ouvrages lyriques montés au *Grand Théâtre* de Genève. Karine Babajanyan, jeune soliste de l'opéra de Stuttgart et qui compte déjà une trentaine d'œuvres lyriques dans son répertoire, vient de s'illustrer dans Cio-Cio San, rôle titre de *Madama Butterfly*, opéra de Puccini, qui exige des qualités vocales complètes de son interprète. Jeune fille naïve, trompée par un officier de la marine américaine qui l'abandonne avec son fils en bas âge, l'héroïne met fin à ses jours par hara-kiri pour sauver son honneur. La trame de ce récit, très fin dix-neuvième, est subtilement tissée musicalement par le maître de Lucques, qui a écrit une de ses plus belles pages pour soprano dramatique colorature. Le rôle exige également une sensualité et un lyrisme tout au long du premier acte, ponctué par un duo d'amour enflammé. Karine possède un légato intact et une tessiture qui conviennent, même si ses notes aigues sont parfois quelque peu décolorées. Malgré un orchestre qui sonnait trop fort et qui jouait avec un tempo accéléré par moments le soir de la première, elle a su maîtriser la situation. Son jeu scénique très convaincant a frappé le spectateur d'emblée, qui l'a longuement ovationnée à la fin du spectacle. Autre point de réjouissance: le rôle secondaire de l'oncle bonze était tenu par Khachik Matevosyan, jeune soliste maison qui s'illustre dans divers rôles de caractère depuis deux saisons. Nous souhaitons beaucoup de succès à notre artiste talentueuse et espérons la revoir rapidement à l'opéra ou en concert.

Nettoyages

15, ch. Pré-de-la-Fontaine
 CH - 1217 Meyrin

Zaré KURKDJIAN

Tél. 022 785 01 85 - Fax 022 980 02 37 - E-mail: big-net@big-net.ch

Imprimerie La Sirène

2 bis, rue Baylon - CH-1227 Carouge
 Tél. +41 22 300 19 39 - Fax +41 22 300 21 66
 imprimerie.sirene@bluewin.ch

COMMUNICATIONS

NAISSANCES

Talin et Shant Ghouchian ont la joie d'annoncer la naissance de leur fille **Lori Roubina**, le 4 mars 2013 à Genève.

Toutes nos félicitations aux heureux parents.

DECES

Monsieur Agop Buyukmargosyan, survenu le 16 février 2013 à Montreux.

Monsieur Toros Toroslu, Père de **Garo Toroslu** membre actif de notre communauté, survenu le 18 février 2013 en Belgique.

Toutes nos condoléances aux familles.

DONS

Pour Artzakank-Echo

A la mémoire du Révérend Aharon Sapsezian
Mme Zabel Sapsezian CHF 200.-

A la mémoire de M. Masis Alyanak
Mme Etyl Alyanak CHF 200.-

A la mémoire de Mme Alice Sevhonkian-Alalemdjian
Mme Sonia Maillard-Sevhonkian CHF 50.-

Remerciements chaleureux de la part du comité d'Artzakank-Echo

Pour la Paroisse de Genève région lémanique – St. Hagop

Don anonyme CHF 1'000.-

A la mémoire de M. Masis Alyanak
Mme Etyl Alyanak CHF 200.-

Pour Les Arméniens de Syrie

A la mémoire de Monsieur Toros Toroslu
Union Arménienne de Suisse CHF 300.-

Samedi 1er juin 2013 à 20h30
Théâtre du Centre de l'Espérance
8, rue de la Chapelle, 1207 Genève

TRIO AVA – The Art of Improvisation
Arto Tunçboyacıyan,
Vahagn Hayrapetyan
Armen Hysununts

Billets: Fr 50.- / Fr 40.- (AVS, AI, étudiants)
Réservations : 078 943 43 00

IMPORTANT !

Dernier délai pour recevoir des articles et communications à publier dans notre prochain numéro : **15 juin 2013**. En cas de retard, veuillez prendre contact avec la rédaction **AVANT** cette date.

ԱՐԶԱԿԱՆԿ ARTZAKANK - ECHO

Case postale 153 - 1211 Petit-Saconnex 19
Responsable de la publication :
Maral Simsar-Tonbazian
Tél : 022 700 36 85
Courriel : artzakank@worldcom.ch

RENDEZ-VOUS

Tous les mercredis: de 10h à 16h15, l'Ecole Topalian dans les locaux de la Fondation Topalian (à côté de l'Eglise, 64, route de Troinex). Ouvert à tous les enfants de 4 à 14 ans, débutants ou avancés. Le repas de midi et le goûter sont servis sur place. Renseignements auprès de Nevrik Azadian au 079 827 54 43.

Tous les vendredis: de 15h00 à 19h00, la bibliothèque et le kiosque du Centre Arménien sont ouverts au public.

Tous les mercredis: Troupe de danse SANAHIN de l'UAS au Centre Arménien de Genève. Classe préparatoire 16h15 à 17h00 – Classe des moyens 17h00 à 18h30 – Compagnie 18h30 à 21h15. Renseignements & inscriptions: christinesedef@hotmail.com.

**Գերմանախօս շուիցերիոյ եւ
Նեոշաթելի եկեղեցական
Արարողութեանց Ժամանակացոյց
Messes arméniennes en
Suisse alémanique et à Neuchâtel**

Թուական Date	Ժամ Heure	Վայր Lieu	Հասցե Adresse
19.05.2013	15 00	Eglise St. Pierre de Cornaux	2087 Cornaux NE
26.05.2013	13 00	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG
01.06.2013	18 30	Kermes-Unterhaltung	8600 Dübendorf ZH
09.06.2013	13 00	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG
16.06.2013	15 00	Eglise St. Pierre de Cornaux	2087 Cornaux NE
23.06.2013	13 00	Kath. Kirche Nussbaumen	5415 Baden AG
30.06.2013	14 00	St. Maria Kath. Kirche	8200 Schaffhausen SH
07.07.2013	11 00	Kath. Kirche Bernrain	8280 Kreuzlingen TG
14.07.2013	13 00	Röm. Kath. Kirche	8600 Dübendorf ZH

Pfr. Shnork Tchekidjian Tel & Fax: 044/840 28 24
E-mail: dershnork@hispeed.ch

Université de Genève
Faculté des Lettres – Unité d'arménien

Cours public – Entrée libre

Les Arméniens à l'époque romantique (et au-delà)

Uni-Bastions, aile Jura, Salle A320

par **Valentina Calzolari Bouvier**
professeure d'études arméniennes

Vendredi 17 mai 2013 de 14h15 à 16h00
Les «chants païens» de Daniel Varoujan

**Coiffeuse à domicile
Vip Service**

pour toute information veuillez contacter
Mme Talin Ghouchian
E-mail: ghouchian@hotmail.com
Mobile: 076.745.94.47

ԹՕՓԱԼԵԱՆ ԴՊՐՈՑ ECOLE TOPALIAN

Fondation Hagop D.Topalian: Route de Troinex 64, CH-1256 Troinex (Genève)
ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch ; www.centre-armenien-geneve.ch

No. 4

Հարցազրոյց Տիկին Ներիկ Ազատեանի հետ:
Ազատեան Արեւմտահայերէնի դասարանին 1995-էն ի վեր մայուն ուսուցչուհին, Դեկտեմբեր 7-ին պարգեւատրուեցաւ Հայկական Հիւպատոսարանին կողմէ, որպէս Հայերէն լեզուի և Հայկական մշակոյթի նուիրեալ դասաւանդող:

Քանի տարի է ձեր դասարանին տեսողութիւնը: Ինչ են պայմանները:

6-էն մինչեւ 12 տարեկան են աշակերտները, ըլլան փոքրիկներու դասարանէն հասած կամ ոչ, նոյնիսկ բոլորովին Հայերէն չգիտցողներ կարելի է միանան, որովհետեւ աշխատանքը անհատական է: Անշուշտ վկայական կը ստանան 7 տարի շարունակաբար դպրոց յաճախած աշակերտները:

Ինչ նիւթեր կը դասաւանդէք, ո՞ր ձեռնարկները կ'օգտագործէք:

Հայոց լեզուն հիմնական նիւթն է, կարդալը, գրելը եւ խօսիլը, նաեւ գեղագրութիւն, աշխարհագրութիւն եւ պատմութիւն վերջին երկու տարիները: Համակարգիչով ալ գրաշարութիւններ կ'ընենք թարգմանութիւններ կատարելու, ինչ որ կ'օգնէ լեզուն խօսելու: Տարբեր ձեռնարկներ կ'օգտագործեն իւրաքանչիւրին մակարդակին համեմատ, ըլլայ սփիւռքէն թէ Հայաստանէն, Արեւմտահայերէնի յատուկ դասագիրքեր:

Տարիներու փորձառութեամբ, ինչպէս կը տեսնէք սերունդներու ընթացքը Հայախօսութեան նկատմամբ:

Դժբախտաբար Հայ լեզուն կ'ապրի իր նահանջը: Ըլլալով նաեւ գրադարանի պատասխանատու կը նկատեմ թէ հետաքրքրութիւնը հետզհետէ կը նուազի Հայերէն գիրքին հանդէպ: Անկախութենէն ետք Արեւելահայերէնը զարթօնք ապրեցաւ: Փափաքելի է որ ծնողները քաջալերեն իրենց զաւակները, բերեն Հայկական դպրոցը, որուն գոյութիւնն ու գոյատեւումը նոր սերունդին համար է, ինչպէս ջահը ստանձնեցինք ողորմած Տիկին Ազգանոյշ Ղազարեանէն, միասնաբար աշխատելով կը փոխանցենք մեր լեզուն եւ մշակոյթը մեր նոր սերունդներուն: Հայերէն լեզուի եւ ինքնութեան գոյութիւնն ալ կենսական պէտք է ըլլայ հայորդիներու կեանքին մէջ, իրենց զանազան այլ զբաղումներու կողքին: Անհրաժեշտ է տան մէջ ալ աշխատանք տարուի լեզուն ողջ պահելու, որովհետեւ տարին 41 միօրեայ դասերով, մինչեւ 12 տարեկան բաւարար չէ: Ծնողքի մը քաջալերանքն ու հետեւողութիւնն ալ շատ մեծ դեր կը խաղաղայ լեզուն պահելու համար, դպրոցի գոյութեան կողքին:

Mme. Nevrik Azadian responsable de la bibliothèque du centre arménien et institutrice de la « **Classe des grands en arménien occidental** ». Les élèves qui arrivent dans cette classe, certains ont des bonnes bases et d'autres sans aucun bagage, d'où des niveaux très variés. Les enfants reçoivent un diplôme à l'issue de 7 ans passés au sein de l'école. Nevrik

dans sa classe aborde plusieurs facettes de la langue arménienne: la conversation, la grammaire, la traduction et l'histoire. Elle met en place tous les moyens afin de transmettre à ses élèves les rouages de la langue. Il est très important que les enfants fréquentent l'école arménienne. Car c'est à cette nouvelle génération que nous allons transmettre le flambeau que nous avons reçu d'Askanouche Ghazarian.

Quoi de neuf à l'école:

Slalom de ski de l'école Topalian le 17/03/2013

La musique arménienne retentissait sur les pistes, les participants dès leur arrivée étaient agréablement surpris par cette ambiance chaleureuse. Une piste de ski réservée spécialement pour le slalom, les skieurs répartis en trois groupes, selon l'âge, ont effectué, chacun, trois descentes. Les gagnants dans chaque catégorie sont: Marie Wurry avec 37.80s, Sacha Kurdjian 35.99s, Alexandre Wurry 42.70s. Tous les présents ont partagé le repas de midi dans la salle hors sac. L'après midi, les enfants se sont amusés dans la neige et les deux moniteurs de la communauté Daniel Papazian et Norayr Kurdjian ont donné un cours particulier de ski aux plus courageux. Tous les enfants sont rentrés avec un lot de consolation. Rendez – vous à l'année prochaine avec une catégorie pour les papas.

Le Daratekhig :

Mercredi le 10 avril 2013 les élèves de l'école Topalian ont préparé des biscuits en forme d'alphabet arménien.

La commémoration du génocide arménien :

Concours de poésie arménienne dimanche 2 juin 2013 avec la participation des écoles de Lyon, Vienne, Décines... Le concours est ouvert à tous les enfants de la communauté de 6 à 15 ans. Nombreux coupes et prix seront décernés.

Inscription: ecole.topalian@centre-armenien-geneve.ch

Dates à retenir:

- Dimanche 02/06/2013** Concours de poésie
- Dimanche 23/06/2013** Fête de fin d'année de l'école

Afin d'assurer la sécurité dans le bus, recommandez à votre enfant de boucler sa ceinture de sécurité, et en cas d'absence avertir un jour avant: Bus: Onisto 0792008591/ 0794386223 Nevrik 0227431780/ 0798275443

U.A.S.

Չուիցերահայ Միութիւն Union Arménienne de Suisse

TOURNOI INTERCOMMUNAUTAIRE 2013 – 10e EDITION

Comme depuis 20 ans, tous les deux ans, le week-end de Pâques 2013 a vu se dérouler à Genève pour la dixième fois les traditionnels Jeux sportifs intercommunautaires arméniens au stade du Bout-du-Monde.

Plus de 250 joueurs ont participé au tournoi avec enthousiasme et bonne humeur. Ce sont les Parisiens de **US Nubar** qui se sont rendus maîtres du tournoi de football, les Libanais de l'équipe **Liban 2** de celui de basket et les Niçois de **USA Nice** pour le volley. Nous soulignons la victoire de la coupe Fair-play par l'équipe de foot **UAS 3** de Genève. Pour les tournois individuels, les gagnants sont :

- **Au Tennis de table** : MOUMJOGHLIAN Tvin et MOUMJOGHLIAN Avo
- **Au badminton** : MAGARDITCHIAN Meline et SIRMAKES Sassoun
- **Aux échecs** : YELEGEN Garabed (Blitz) , SARGSYAN Hayk (Rapide)

Deux soirées inoubliables ont également animé les nuits de notre tournoi. Les soirées, accueillant près de quatre cents personnes, ont elles aussi été une réussite. Samedi soir, DJ Sayat venu de Belgique a mis le feu dans la salle de l'Hôtel Crowne Plaza, faisant danser de tout leur soûl les convives enflammés. Dimanche soir, pour la soirée de Gala, c'est l'orchestre Ararat Band avec Avo Najarian qui a su clôturer notre week-end dans une ambiance tout aussi dansante et réjouissant que la veille.

Nous remercions tous les joueurs pour leur participation et leur motivation, ainsi que toutes les personnes de notre communauté sans qui, ce magnifique week-end n'aurait pu avoir lieu.

Pour la 10e fois, la flamme de nos jeux s'est éteinte après 3 jours d'intenses activités.

On s'est dit au-revoir et chacun est reparti en emportant avec soi le souvenir de magnifiques rencontres, des moments singuliers de partage de fraternité et d'arménité mais, rassurons-nous, ce n'est qu'un au revoir..... Alors dans 2 ans.

Բանաստեղծուհի Նունե Լևոնեանը Ժնևի Թօփալեան Հայ Կենտրոնում

Ի թիւս բազմաբնոյթ և բազմաբովանդակ միջոցառումների, Ապրիլի 21-ին Չուիցերահայ Միութիւնը հրաւիրել էր հայ համայնքին Հայաստանից ժամանած բանաստեղծուհի երգահան՝ Նունե Լևոնեանի հետ հանդիպման: Պոեզիային յատուկ խաղաղ մթնոլորտում ներկաները վայելեցին Նունեի լիրիկական և խոհափիլիսոփայական գործերը և կիթառի ուղեկցութեամբ հնչած իր իսկ երգերը: Ինչպէս իրաւացիօրէն նշեց ՀՀ-ի յարգարժան հիւպատոս՝ Պրն.Արտակ Յովհաննիսեանը, նման գրական երեկոյթները շատ ցանկալի են և կանոնաւոր բնոյթ պետք է կրեն: Ներկաների թւում էր նաև մեզ շատ սիրելի՝ Պրն.Վահէ Գողելը, որը թարգմանել է Նունեի մի քանի գործեր ֆրանսերէն լեզուի: Մթնոլորտն այնքան խաղաղ էր և դրական լիցքերով ողողուած, որ երկար ժամանակ ներկաները չէին կարող բաժանուել միմեանցից: Միայն բարին կարող է փրկել աշխարհը: